

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIUS

PAŽYMA DĖL X SKUNDO PRIEŠ ŠIAULIŲ TARDYMO IZOLIATORIŲ

2017-06-15 Nr. 4D-2017/1-252
Vilnius

SKUNDO ESMĖ

1. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius gavo Lietuvos Respublikos Seimo Žmogaus teisių komiteto persiustą X (toliau vadinama ir – Pareiškėjas) skundą dėl Šiaulių tardymo izoliatoriaus (toliau vadinama – Šiaulių TI) pareigūnų veikslių (neveikimo) galimai nepagrįstai neskiriant jam specialaus maitinimo (toliau vadinama – Skundas).

Kartu su Skundu Pareiškėjas pateikė gydytojo A ir Alytaus pataisos namų (toliau vadinama ir – Alytaus PN) Sveikatos priežiūros tarnybos vedėjo Mindaugo Alfredo Čiučiulkos 2016-11-29 pasirašytą medicinos pažymėjimo, kuriame nurodyta, kad Pareiškėjui „[...] Alytaus PN yra paskirta dirbančio maisto norma visam kalėjimo laikui dėl ligos“, kopiją.

2. Pareiškėjas Skunde, be kitų aplinkybių, nurodė:

2.1. „[...] Šiaulių TI neskiriamas man sustiprintas maitinimas, nors sergu [duomenys neskelbiami]“ (šios ir kitų citatų kalba netaisyta);

2.2. Alytaus PN „[...] man [duomenys neskelbiami] iš karto paskyrė sustiprintą maitinimą visam laikui“;

2.3. „[...] atvykus į Šiaulių TI kreipiausi pas gydytojus, kad skirtų sustiprintą maitinimą, tokį, kurį gauna dirbantys nuteistieji, man buvo pasakyta, kad tokio maitinimo nėra pas juos.“

3. Pareiškėjas prašo ištirti Skunde nurodytas aplinkybes.

TYRIMAS IR IŠVADOS

Tyrimui reikšmingos faktinės aplinkybės

4. Seimo kontrolierius 2017-03-08 paklausimu Nr. 4D-2017/1-252/3D-650 kreipėsi į Šiaulių TI administraciją, prašydamas paaiškinti Skunde nurodytas aplinkybes. Šiaulių TI pareigūnai 2017-03-30 raštu Nr. 14/01-4469 Seimo kontrolierių informavo, kad:

4.1. „Šiaulių TI Sveikatos priežiūros tarnybos specialistai, skirdami maitinimą, vadovaujasi Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos (toliau vadinama – Kalėjimų departamentas) direktoriaus 2014-03-28 įsakymu Nr. V-138 „Dėl valgiaraščių asmenims, laikomiems kardomojo kalinimo ir laisvės atėmimo vietose, patvirtinimo“ [...]. Vadovaujantis šio įsakymo 1.12.1 p., kuriuo nustatoma, pagal kokias ligas skiriamas dietinis maitinimas, [duomenys neskelbiami] nėra įtraukta į ligų sąrašą, todėl Pareiškėjui skirti dirbančių vyrų ar dietinį maitinimą

indikacijų nebuvo“;

4.2. „[...] remiantis „Šiaulių tardymo izoliatoriaus Suimtųjų ir nuteistųjų rašytiniais pasiūlymais, prašymais, skundais, peticijomis Sveikatos priežiūros tarnybos klausimais bei jų nagrinėjimo dokumentais“ bei „Suimtųjų ir nuteistųjų rašytinių pasiūlymų, prašymų (pareiškimų), skundų, peticijų tardymo izoliatoriaus direktoriaus registracijos žurnalu“ nebuvo registruotų Pareiškėjo prašymų skirti dietinį ar sustiprintą maitinimą.“

Tyrimui reikšmingos teisės aktų nuostatos

5. Suėmimo vykdymo įstatymo (toliau vadinama – SVĮ):

44 straipsnis. *Suimtųjų materialinis buitinis aprūpinimas* – „5. Suimtiesiems tiekiamas maistas turi atitikti fiziologines mitybos normas ir, kiek tai įmanoma, jų religinius įsitikinimus, o suimtiesiems, kuriems dėl medicininių priežasčių paskirtas racionalus maitinimas, – racionalaus maitinimo normas. Maistu suimtieji aprūpinami nemokamai.“

6. Laisvės atėmimo vietų įskaitos tarnybų darbo instrukcijos, patvirtintos Kalėjimų departamento direktoriaus 2002-05-06 įsakymu Nr. 57 (galioja nuo 2016-11-11) (toliau vadinama – Instrukcija):

111 punktas – „Laisvės atėmimo vietos įskaitos tarnyba sudaro Konvojuojamųjų sąrašą. Sąrašas sudaromas 6 egzemplioriais: du egzemplioriai pateikiami konvojaus viršininkui (vienas lieka konvojui, antras perduodamas laisvės atėmimo vietai, į kurią siunčiamas suimtis arba nuteistasis), trečias egzempliorius su konvojaus viršininko parašu lieka laisvės atėmimo vietos įskaitos tarnyboje, ketvirtas egzempliorius atiduodamas šios įstaigos buhalterijai, kad būtų pervesti iš asmeninių sąskaitų suimtųjų ir nuteistųjų pinigai, penktas egzempliorius – šios įstaigos ūkio tarnybai, kad būtų išrašytas aprangos išdavimo žiniaraštis ir išduoti konvojuojamajam nuosavybės teise priklausantys daiktai, o šeštas egzempliorius – šios įstaigos sveikatos priežiūros tarnybai, kad būtų peržiūrėtos Asmens sveikatos istorijos ir surinkti duomenys apie gydytojų skirtas rekomendacijas dėl dietinio maitinimo.“

7. Asmenų, laikomų kardomojo kalinimo ir laisvės atėmimo vietose, maitinimo organizavimo taisyklių, patvirtintų Kalėjimų departamento direktoriaus 2006-05-02 įsakymu Nr. 4/07-117 (toliau vadinama – Taisyklės):

7 punktas – „Suimtieji ir nuteistieji maitinami pagal valgiaraščius, atitinkančius fiziologines mitybos normas ir, kiek įmanoma, jų religinius įsitikinimus, o suimtieji ir nuteistieji, kuriems kalinimo įstaigos gydantis gydytojas, atsižvelgdamas į pacientams patvirtintų ligų ar sveikatos sutrikimų diagnozes, paskyrė dietinį maitinimą – pagal dietinio maitinimo valgiaraščius.

Sergantys tuberkulioze ar turintys kitų, patvirtintų sveikatos sutrikimų, kurių atveju yra medicininės indikacijos skirti padidinto kaloringumo maisto daavinį, suimtieji ir nuteistieji maitinami pagal Valgiaraštį dirbantiems vyrams, Valgiaraštį dirbančioms moterims, Valgiaraštį nepilnamečiams, Valgiaraštį nėščioms moterims, Valgiaraštį krūtimi maitinančioms moterims, Valgiaraštį dirbantiems vyrams (vegetarams), Valgiaraštį dirbančioms moterims (vegetarėms) – atitinkamai pagal maitinamų asmenų grupes.“

Tyrimui reikšminga teismų praktika

8. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas (toliau vadinama – LVAT) 2015-02-05 nutartyje, priimtoje administracinėje byloje Nr. A-273-858/2015, konstatavo:

Taisyklių nuostatos „suponuoja išvadą, kad specialus maitinimas asmenims skiriamas esant kalinimo įstaigos Sveikatos priežiūros tarnybos išvadai.“

Tyrimui reikšminga Seimo kontrolierių darbo praktika

9. Seimo kontrolierius 2016-09-27 pažymoje Nr. 4D-2016/1-20 konstatavo, jog tuo metu galiojusioje Instrukcijos redakcijoje nustatytas „teisinis reglamentavimas neužtikrina, kad į priimančiąją įstaigą atvykusiam nuteistajam ar suimtajam būtų operatyviai užtikrinamas medikų rekomenduojamas maitinimas ir paskirto gydymo tęstinumas.

Atsižvelgiant į skundų nagrinėjimo praktiką konstatuotina, kad asmenys atvykę į priimančiąją įstaigą jiems rekomenduojamą maitinimą neretai gauna tik po 24 valandų, t. y. 24 valandas užtrunka procesas, kol atvykusiojo sveikatos istorija arba medicininio dokumento išrašas, kuriame nustatytas ir jo maitinimo tipas, pasiekia atsakingus už maitinimą pareigūnus ir jie pasirūpina tinkamo maitinimo suteikimu naujai atvykusiam nuteistajam ar suimtajam“.

Atsižvelgdamas į tai, Seimo kontrolierius Kalėjų departamento vadovui rekomendavo „papildyti Instrukcijos 113 punktą, nustatant, kad perkeliančiosios įstaigos įskaitos tarnyba iš vakaro informuotų priimančiosios įstaigos įskaitos tarnybą apie planuojamų atsiųsti asmenų skaičių, *jų maitinimo tipą*; išvykus konvojui, priimančioji įstaiga nedelsiant informuojama apie tikslų atvykstančių asmenų skaičių ir *jų maitinimo tipą*.“

Kalėjų departamento pareigūnai 2016-11-18 raštu Nr. 1S-4580 Seimo kontrolierių informavo, kad siekiant įgyvendinti Seimo kontrolieriaus rekomendaciją Kalėjų departamento direktoriaus 2016-11-09 įsakymu Nr. V-424 buvo iš dalies pakeista Instrukcijos 111 punkto pirmoji pastraipa, įtvirtinant, kad:

„laisvės atėmimo vietos įskaitos tarnyba sudaro Konvojuojamųjų sąrašą. Sąrašas sudaromas **6 egzemplioriais**: du egzemplioriai pateikiami konvojaus viršininkui (vienas lieka konvojui, antras perduodamas laisvės atėmimo vietai, į kurią siunčiamas suimtasis arba nuteistasis), trečias egzempliorius su konvojaus viršininko parašu lieka laisvės atėmimo vietos įskaitos tarnyboje, ketvirtas egzempliorius atiduodamas šios įstaigos buhalterijai, kad būtų pervesti iš asmeninių sąskaitų suimtųjų ir nuteistųjų pinigai, penktas egzempliorius – šios įstaigos ūkio tarnybai, kad būtų išrašytas aprangos išdavimo žiniaraštis ir išduoti konvojuojamajam nuosavybės teise priklausantys daiktai, **o šeštas egzempliorius – šios įstaigos sveikatos priežiūros tarnybai, kad būtų peržiūrėtos Asmens sveikatos istorijos ir surinkti duomenys apie gydytojų skirtas rekomendacijas dėl dietinio maitinimo**“ ir „tokiu būdu yra įtvirtinta Įskaitos tarnybų pareiga iš anksto informuoti Sveikatos priežiūros tarnybas apie ruošiamus konvojuoti asmenis“.

Kalėjų departamentas Seimo kontrolieriui pateikė įstaigos 2016-11-16 raštą Nr. 1S-4526, adresuotą Kalėjų departamentui pavaldžių laisvės atėmimo vietų įstaigų vadovams, kuriame nurodyta:

„Sveikatos priežiūros tarnyba, gavusi informaciją iš įskaitos tarnybos apie planuojamus konvojuoti asmenis, turės peržiūrėti šių asmenų Asmens sveikatos istorijas ir, esant duomenims apie asmeniui skirtą dietos tipą, apie tai pažymėti Asmens bylos pažymoje esančioje grafoje. Direktorius budintysis padėjėjas, priimdamas atvykusius į įstaigą asmenis, turės peržiūrėti paketus su asmens bylomis ir, jeigu Asmens bylos pažymoje yra pateikta informacija apie konvojuojamam asmeniui paskirtą dietos tipą, iškart informuoti apie tai ūkio priežiūros tarnybą.“

Tyrimo išvados

10. Pareiškėjas Skunde nurodo, kad būnant Alytaus PN jam buvo skirtas maitinimas pagal Valgiaraštį dirbantiems vyrams, kadangi jam nustatytas [duomenys neskelbiami] (kartu su Skundu

pateikta Alytaus PN Sveikatos priežiūros tarnybos vedėjo M. A. Čiučiulkos pasirašyto 2016-11-29 medicinos pažymėjimo, patvirtinančio, kad Pareiškėjui „[...] Alytaus PN yra paskirta dirbančio maisto norma visam kalėjimo laikui dėl ligos“, kopija).

Atvykęs į Šiaulių TI, Pareiškėjas žodžiu kreipėsi į gydytojus dėl maitinimo pagal Valgiaraštį dirbantiems vyrams skyrimo, tačiau buvo informuotas, kad įstaigoje tokio maitinimo tipo nėra.

11. Tyrimo metu Seimo kontrolierius kreipėsi į Šiaulių TI administraciją, prašydamas paaiškinti Skunde nurodytas aplinkybes. Šiaulių TI pareigūnai 2017-03-30 raštu Seimo kontrolieriui informavo, kad įstaigos Sveikatos priežiūros tarnybos specialistai, skirdami maitinimą, vadovaujasi Įsakymu. Šiaulių TI pareigūnų teigimu, Įsakymo „1.12.1 p., kuriuo nustatoma, pagal kokias ligas skiriamas dietinis maitinimas, [duomenys neskelbiami] nėra įtraukta į ligų sąrašą, todėl Pareiškėjui skirti maitinimą dirbančių vyrų ar dietinį maitinimą indikacijų nebuvo“. Taip pat Šiaulių TI administracija informavo, kad Pareiškėjas raštu nesikreipė dėl dietinio ar „sustiprinto“ maitinimo skyrimo.

12. Taisyklių 7 punkte nustatyta, kad suimtieji ir nuteistieji maitinami pagal valgiaraščius, atitinkančius fiziologines mitybos normas ir, kiek įmanoma, jų religinius įsitikinimus, o suimtieji ir nuteistieji, kuriems kalinimo įstaigos gydantis gydytojas, atsižvelgdamas į pacientams patvirtintų ligų ar sveikatos sutrikimų diagnozes, paskyrė dietinį maitinimą – pagal dietinio maitinimo valgiaraščius.

Sergantys tuberkulioze ar turintys kitų patvirtintų sveikatos sutrikimų, kurių atveju yra medicininės indikacijos skirti padidinto kaloringumo maisto davinių, suimtieji ir nuteistieji maitinami pagal Valgiaraštį dirbantiems vyrams, Valgiaraštį dirbančioms moterims, Valgiaraštį nepilnamečiams, Valgiaraštį nėščioms moterims, Valgiaraštį krūtimi maitinančioms moterims, Valgiaraštį dirbantiems vyrams (vegetarams), Valgiaraštį dirbančioms moterims (vegetarėms) – atitinkamai pagal maitinamų asmenų grupes.

Atsižvelgiant į pirmiau nurodytą teisinį reglamentavimą darytina išvada, kad, be įprasto maitinimo tipo, nuteistiesiems ir suimtiesiems dar gali būti skirtas dietinis arba padidinto kaloringumo maisto davinys. LVAT yra pažymėjęs, kad specialus maitinimas, t. y. dietinis arba padidinto kaloringumo, asmenims skiriamas esant kalinimo įstaigos Sveikatos priežiūros tarnybos išvadai (šios pažymos 8 punktas).

13. Seimo kontrolierius savo darbo praktikoje laikosi pozicijos, kad suimtiesiems ir nuteistiesiems, perkeltiems į kitą laisvės atėmimo vietą, turi būti operatyviai užtikrinamas medikų rekomenduojamas maitinimas ir paskirto gydymo tęstinumas. Pavyzdžiui, 2016-09-27 pažymoje Nr. 4D-2016/1-20 (šios pažymos 9 punktas) Seimo kontrolierius rekomendavo Kalėjimų departamento vadovui papildyti teisinį reglamentavimą, kad perkeliančiosios įstaigos įskaitos tarnyba iš vakaro informuotų priimančiosios įstaigos įskaitos tarnybą apie planuojamą atsiųsti asmenų maitinimo tipą, o išvykus konvojui priimančioji įstaiga būtų nedelsiant informuojama apie atvykstančių asmenų maitinimo tipą.

Nuo 2016-11-11 įsigaliojo nauja Instrukcijos 111 punkto redakcija, kurioje, be kita ko, nustatyta, kad laisvės atėmimo vietos įskaitos tarnyba sudaro konvojuojamųjų sąrašą. Sąrašas sudaromas 6 egzemplioriais, vienas iš šių egzempliorių pateikiamas **įstaigos sveikatos priežiūros tarnybai, kad būtų peržiūrėtos asmens sveikatos istorijos ir surinkti duomenys apie gydytojų skirtas rekomendacijas dėl dietinio maitinimo.**

Kalėjimų departamento 2016-11-18 rašte Seimo kontrolieriui nurodoma, kad „toku būdu yra įtvirtinta Įskaitos tarnybų pareiga iš anksto informuoti Sveikatos priežiūros tarnybas apie ruošiamus konvojuoti asmenis“.

Kalėjimų departamentas 2016-11-16 raštu pavaldžių laisvės atėmimo vietų įstaigų vadovus taip pat informavo, kad sveikatos priežiūros tarnyba, gavusi informaciją iš įskaitos tarnybos apie planuojamus konvojuoti asmenis, turės peržiūrėti šių asmenų asmens sveikatos istorijas ir, esant duomenų apie asmeniui skirtą dietos tipą, apie tai pažymėti asmens bylos pažymoje esančioje grafoje. Direktoriaus budintysis padėjėjas, priimdamas atvykusius į įstaigą asmenis, turės peržiūrėti paketus su asmens bylomis ir, jeigu asmens bylos pažymoje yra pateikta informacija apie konvojuojamam asmeniui paskirtą dietos tipą, iškart informuoti apie tai ūkio priežiūros tarnybą.

14. Atsižvelgiant į tai, kad Pareiškėjui Alytaus PN Sveikatos priežiūros tarnybos gydytojai paskyrė maitinimą pagal Valgiaraštį dirbantiems vyrams (t. y. padidinto kaloringumo maisto davinį), gydytojų rekomendacijos dėl padidinto kaloringumo maisto davinio turi būti vykdomos ir asmenį perkėlus į kitą laisvės atėmimo vietą, t. y. Šiaulių TI. Pagal galiojantį teisinį reglamentavimą ir Kalėjimų departamento išaiškinimą, Alytaus PN Sveikatos priežiūros tarnyba, prieš konvojuojant Pareiškėją, turėjo duomenis apie jam paskirtą maitinimo tipą nurodyti asmens byloje esančioje grafoje, o Šiaulių TI direktoriaus budintysis padėjėjas, Pareiškėjui atvykus į šią įstaigą, turėjo informuoti ūkio priežiūros tarnybą apie Pareiškėjui paskirtą dietos tipą.

Tačiau nagrinėjamu atveju Alytaus PN Sveikatos priežiūros tarnybos paskirtas maitinimo tipas, Pareiškėjui atvykus į Šiaulių TI, nebuvo paskirtas. Be to, Šiaulių TI pareigūnai nusprendė, kad Pareiškėjui padidinto kaloringumo maisto davinyje nepriklauso, nors teisės aktuose laisvės atėmimo įstaigų pareigūnams nėra suteikta teisė peržiūrėti sveikatos priežiūros tarnybos gydytojų sprendimus.

Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad priešingai, nei teigiama Šiaulių TI 2017-03-30 rašte, Kalėjimų departamento direktoriaus 2014-03-28 įsakyme Nr. V-138 „Dėl valgiaraščių asmenims, laikomiems kardomojo kalinimo ir laisvės atėmimo vietose, patvirtinimo“ nėra įtvirtintas baigtinis indikacijų, kurioms esant gali būti skiriamas dietinis arba padidinto kaloringumo maitinimas, sąrašas. Šiaulių TI cituojamame šio įsakymo 1.12.1 punkte numatytos indikacijos, pagal kurias pritaikomas dietinis maitinimas, tačiau ne indikacijos, kurios privalo būti, kad galėtų būti skirtas dietinis maitinimas.

Seimo kontrolieriaus manymu, pagal Taisyklių 7 punktą, ir dietinis, ir padidinto kaloringumo maitinimas nuteistajam ar suimtajam gali būti skiriamas nepriklausomai nuo konkrečios diagnozės, svarbu, kad būtų įstaigos sveikatos priežiūros tarnybos sprendimas.

15. Pastebėtina, jog nors Kalėjimų departamentas pakeitė teisinį reglamentavimą, kad būtų užtikinamas tinkamas konvojuojamų asmenų maitinimas (šios pažymos 13 punktas), įvertinus nagrinėjamu atveju nustatytas aplinkybes darytina išvada, kad šis teisinis reglamentavimas yra nepakankamas, nes neužtikrina asmenims paskirto gydymo ir maitinimo tęstinumo.

Todėl KD direktoriui rekomenduotina įvertinti šią situaciją, išsiaiškinti, dėl kokių priežasčių nustatytu teisiniu reglamentavimu nebuvo išspręstos problemos, kurias siekiant išspręsti jis buvo priimtas, ir imtis efektyvių priemonių, kad nuteistiesiems ir suimtiesiems būtų užtikrintas gydymo ir maitinimo tęstinumas.

16. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, Skundas pripažintinas pagrįstu.

SEIMO KONTROLIERIAUS SPRENDIMAS

17. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 1 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius nusprendžia:

X skundą dėl Šiaulių tardymo izoliatoriaus pareigūnų veiksmų (neveikimo) galimai nepagrįstai neskiriant jam specialaus maitinimo pripažinti pagrįstu.

SEIMO KONTROLIERIAUS REKOMENDACIJOS

18. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 14, 17 punktais, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius rekomenduoja:

Kalėjų departamento direktoriui:

18.1. atsižvelgiant į nustatytus ir šioje pažymoje konstatuotus pažeidimus, nustatyti, kodėl nepakanka priimto teisinio reglamentavimo ir imtis priemonių, kad konvojuojant asmenis iš vienos laisvės atėmimo įstaigos į kitą būtų užtikrinamas paskirto gydymo ir maitinimo tęstinumas;

Šiaulių tardymo izoliatoriaus direktoriui:

18.2. užtikrinti, kad Pareiškėjas X būtų maitinamas pagal gydytojų jam paskirtą maitinimo tipą, t. y. pagal Valgiaraštį dirbantiems vyrams;

18.3. imtis priemonių, kad įstaigoje būtų laikomasi sveikatos priežiūros tarnybų rekomendacijų dėl asmenims paskirto maitinimo tipo ir kad į įstaigą atvežti asmenys būtų maitinami pagal anksčiau paskirtą maitinimo tipą be atskiro prašymo.

Apie Lietuvos Respublikos Seimo kontrolieriaus rekomendacijų nagrinėjimo rezultatus informuoti iki 2017-07-10.

Seimo kontrolierius

Augustinas Normantas